
Komparativna politika

Pregledni članak

32.01(430)

Primljeno: 23. svibnja 2008.

Problemi novije komparativne politike u Njemačkoj

MIRJANA KASAPOVIĆ*

Sažetak

U uvodnom dijelu autorica se osvrće na suvremeno stanje komparativne politike u Njemačkoj, te konstatira da se strukturni nedostaci u razvoju te poddiscipline političke znanosti nastoje ozbiljnije nadoknaditi tek od devedesetih godina prošlog stoljeća. Najveću su zaslugu u tome imale transformacijske studije koje su bitno pridonijele i razvoju regionalne komparatistike. U drugom su dijelu pozitivni pomaci, ali i stare slabosti suvremene njemačke komparativne politike prikazani na primjeru pet novih autorskih studija. Među slabostima najvažnija je “zarobljenost” u predmetne okvire tradicionalnog studija sustava vlasti, te nedostatna metodološka osviještenost, pretjerana teorijska eklektičnost, izraženi deskriptivni normativizam i selekcijska pristranost u izboru slučajeva itd.

Ključne riječi: komparativna politika, Njemačka, metodološki nedostaci, teorijska eklektičnost, deskriptivni normativizam, selekcijska pristranost

1. Uvod

U svojoj studiji *Vergleichende Politikforschung* (1991.) njemačka politologinja Hiltrud Naßmacher ustvrdila je da su u njemačkoj komparativnoj politici do početka devedesetih godina prošlog stoljeća nastala samo dva relevantna djela: *Vergleichende Politikwissenschaft* (1986.), uredničko i suautorско djelo Dirka Berg-Schlossera i Ferdinanda Müller-Rommela, koje je u međuvremenu doživjelo više izdanja, i *Der Vergleich in der Politikwissen-*

* *Mirjana Kasapović*, redovita profesorica na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu.

schaft (1988.), autorska studija nezaobilaznoga Klause von Beymea.¹ Golemi su nedostaci bili očiti i na pojedinim podpodručjima te discipline. Beyme (1966.) je tako ustvrdio da do sedamdesetih godina prošlog stoljeća u Njemačkoj nisu bile razvijene ni regionalne komparativne studije, izuzme li se istraživanje Istočne Europe, koje je bilo izrazito politički motivirano i uglavnom historiografski orijentirano. Zabilježeni su i neshvatljivi propusti u proučavanju komparativnih političkih sustava, čak i sustava velikih i važnih europskih zemalja. Damian Grasmück (2005.: 24), autor opsežne studije o *Forzi Italiji*, političkoj stranci koja je presudno obilježila talijansku politiku u posljednjih petnaestak godina, konstatira da je u poslijeratnoj povijesti njemačke političke znanosti izučavanje političkog sustava i politike Italije bilo vrlo zapostavljeno. Kakvo nerazumijevanje uzrokuje nepoznavanje dugotrajnijih strukturnih problema u nekoj nacionalnoj politici ilustrira i činjenica da su mnogi njemački politolozi ignorirali dramatične promjene u Italiji devedesetih godina prošlog stoljeća, a pojavu *Forze Italije* nipodaštavali uspoređujući je s “jednodnevnom muhom”. To, dakako, ne znači da u njemačkoj političkoj znanosti nije bilo komparativnih studija. U njoj je razmjerno snažna tradicija poredbenog proučavanja ustavnopolitičkih institucija, sustava vlasti i političkih sustava, onoga što se u anglosaksonskoj tradiciji naziva *comparative government*, ali nije bilo respektabilnih teorijskih i metodoloških studija suvremene komparativne politike, onoga što se u anglosaksonskoj tradiciji naziva *comparative politics*.

Od početka devedesetih godina komparativna politička znanost u Njemačkoj brže se razvija, te nastaje niz važnih studija koje se zasnivaju na suvremenijim teorijskim i metodološkim polazištima. Najviše ih je nastalo na području transformacijske teorije (Merkel, 1999.; Merkel i Puhle, 1999.; Croissant, 2002.; Beichelt, 2004.; Merkel i dr. 2006.) ili istraživanja pojedinih segmenata transformacijskih sustava i politike, kao što su izbori (Ziemer, 2003.), izborni sustavi (Krohn, 2003.), političke stranke (De Nève, 2004.), stranački sustavi (Grotz, 2000.) itd. Ta su djela bila dodatno važna zato što su ujedno bila i regionalne studije: Merkelovo (1999.) opsežno djelo, zapravo udžbenik o istraživanju transformacije, obuhvaća tranzicijske procese u Zapadnoj, Južnoj i Istočnoj Europi, te u Jugoistočnoj Aziji nakon Drugoga svjetskog rata,² Croissant se (2002.) bavi Jugoistočnom Azijom; Krohn (2003.) komparira po dvije zemlje Južne i Srednje Europe; De Nève (2004.)

¹ Na studiju Naßmacherove kritički sam se osvrnula u preglednom članku o novijoj literaturi s područja komparativne politike pretežno anglosaksonskog podrijetla. U istom sam se članku osvrnula i na jedan noviji i bolji njemački zbornik iz komparativne politike koji je uredio Hans-Joachim Lauth (2002.), a koji sam izdvojila iz ovoga prikaza zato što je on usredotočen na autorska djela, a ne na zbornike (Kasapović, 2006., 16-17, 20).

² U novo, znatno prerađeno i prošireno izdanje, koje će biti objavljeno 2008., uključena je i Latinska Amerika. Inače, gotovo istodobno s njemačkim izdanjem u biblioteci “Politička misao” bit će objavljen i hrvatski prijevod te studije.

istražuje Jugoistočnu Europu; Merkel i dr. (2006.) bave se Latinskom Amerikom, Jugoistočnom Azijom i Istočnom Europom.³ Istodobno, njemački politolozi ne odustaju ni od tradicionalnoga komparativnog studija sustava vlasti ili sustava vladavine. Neka novija djela što su nastala na tom području uglavnom su zadržala standardnu razinu staroga *Regierungslehre* (primjerice, Luchterhand, 1996.), neka su interpretacijski pala ispod te razine (primjerice, Widmaier, Gawrich i Becker, 1999.), neka su se snažnije odmaknula od te tradicije i približila suvremenim teorijskim i metodološkim pristupima (primjerice, Helms i Jun, 2004.), a neka su ostala zarobljena negdje nasred puta između starih i novih pristupa (primjerice, Rüb, 2001.). Osim poredbenih studija sustava vlasti, nastaju i, više intencijski nego stvarno, obuhvatne komparativne studije političkih sustava Zapadne Europe (Ismayr, 1997.¹) i Istočne Europe (Ismayr, 2002.¹), političkih sustava članica Europske Unije (Gabriel i Brettschneider, 1994.) itd. Usporedno se pišu komparativne studije pojedinih segmenata političkih sustava i politike: izbornih i stranačkih sustava (Nohlen, 1990.), stranačkih frakcija u parlamentima (Helms, 1999.), političkih stranaka (Beyme, 2000.)⁴ itd. Bilo je i pomaka na području metodologije komparativnih istraživanja. Dieter Nohlen je 1994. uređio obuhvatni *Lexikon der Politik. Wissenschaftliche Methoden*, dio sedmosveščanoga *Lexikona politike*, u kojemu su zastupljene i prikazane i metode komparativne politike. Zanimljivo je, međutim, da u specficiranju reprezentativne literature za pojedina leksikonska područja Nohlen (1994.: 559-562) upućuje na literaturu s područja pojedinih poddisciplina političke znanosti među kojima nema komparativne politike. Osim toga, komparativna politika jedina je “stara” poddisciplina koja u sedmosveščanom izdanju nije dobila poseban svezak; ta je povlastica, strogo gledano, ostala rezervirana samo za političke teorije i međunarodne odnose. Slabost njemačke komparativne politike, na neki način, potvrđuje i činjenica da je njezin ponajbolji metodolog, Dirk Berg-Schlosser, neke od svojih temeljnih metodoloških studija napisao u suradnji s inozemnim autorima i objavio na engleskom jeziku (De Meur i Berg-Schlosser, 1994.; Berg-Schlosser i Mitchell, 2000.).

Unatoč vidljivim teorijskim i metodološkim pomacima, većina djela iz suvremene njemačke komparativne politike, uključujući i većinu studija koje razmatram u ovom članku, još uvijek nije dovoljno nadišla tradicionalne teorijske i metodološke okvire i dostigla najviše standarde američke ili britan-

³ Mnoge od tih studija objavljene su u specijaliziranoj ediciji “Junge Demokratien. Systemwechsel und politische Entwicklung in Afrika, Asien, Lateinamerika und Osteuropa” (“Mlade demokracije. Promjena sustava i politički razvoj u Africi, Aziji, Latinskoj Americi i Istočnoj Europi”) nekoć uglednog izdavača Leske + Budrich iz Opladena, a uređivali su je Klaus von Beyme i Dieter Nohlen.

⁴ Ta je Beymeova knjiga prevedena u biblioteci “Politička misao” pod naslovom *Transformacija političkih stranaka* (2002.).

ske komparatistike. Istodobno, suočila se i s nekim novim problemima koje zasad nije riješila na najbolji način. U nastavku ću prikazati pet autorskih studija što su nastale u posljednje tri godine.

2. Pregled novijih komparativnih studija

2.1. Među rijetkim knjigama s područja njemačke komparativne politike, koje su se pojavile prije devedesetih godina prošlog stoljeća, bila je studija Franza Lehnera *Vergleichende Regierungslehre* (1989.¹). Nastala je na temelju predavanja što ih je Lehner godinama držao na Sveučilištu u Bochumu. Doživjela je četiri izdanja (1991., 1995., 2002., 2005.), pri čemu je četrto, prošireno i prerađeno, izdanje istoga naslova supotpisao Ulrich Widmaier, Lehnerov nasljednik na katedri bohumskog sveučilišta (VS Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden, 2005., str. 177).

Razmjerno duga, šesnaestogodišnja povijest knjige umnogome izražava teorijske, metodološke i terminološke probleme s kojima se u međuvremenu suočavala njemačka komparativna politika. Pod pojmom *Vergleichende Regierungslehre* (*Komparativni nauk o vladavini*) Lehner i Widmaier misle na "sustavnu usporedbu oblika države i vlasti, njihovih različitih političkih struktura i s njima povezanih političkih procesa" (9). Iz strukture i sadržaja knjige očito je pak kako je riječ poglavito o usporedbi sustava vlasti, koji su pojmovno uži od političkih sustava, a da se i ne govori o tome koliko su uži od pojma politike općenito. Takav je pristup očekivan imaju li se na umu vrijeme kad je objavljeno prvo izdanje i teorijsko-metodološka tradicija njemačke politologije u kojoj je ono nastalo. U tom vremenu i u toj tradiciji još je uvelike prevladavao klasični njemački nauk o državi, *Staatslehre*, koji je bio usredotočen na pravnoteorijsko razmatranje ustavnih struktura i normativnog ustrojstva političkih institucija. Metodološki, on se zadovoljavao izradom klasifikacija i tipologizacija, te svrstavanjem empirijskih sustava vlasti i političkih sustava u njih prema normativnim kriterijima. Kasnije su taj pristup potisnule nove teorije i metode što su se razvile u političkoj znanosti i u društvenim znanostima uopće. Lehner i Widmaier misle da su ključni poticaji za prevladavanje tradicionalnog nauka o državi u komparativnu politiku dospjeli iz drugih disciplina društvenih znanosti. Izrijeком spominju Eastonovu, Deutschovu i Parsonsovu sociološku teoriju sustava, Downsovu ekonomsku teoriju politike, Buchananovu i Tullockovu konstitucionalnu političku ekonomiju, Olsonovu teoriju kolektivnog djelovanja, Tsebelisovu teoriju veto-aktera, te *policy analizu* kao noviji izdanak teorije sustava. Ti su pristupi ukratko prikazani u prvom poglavlju o teorijskim temeljima komparativne politike. Ono završava, opsegom i dometima nadasve skromnim, metodološkim prikazom.

U drugom poglavlju prikazana su tri “strukturna tipa” zapadnih demokracija, koje su autori izjednačili s tri tipa sustava vlasti: parlamentarnim, predsjedničkim i plebiscitarno-konkordancijskim. Parlamentarni sustav vlasti – koji je definiran kao sustav u kojemu je parlament jedini predstavnik suverenosti naroda, te sva vlast u načelu proizlazi iz parlamenta i vezana je za njega, što isključuje strogu podjelu na zakonodavnu i izvršnu vlast (83. i d.) – oprimjeren je prikazima Velike Britanije, Italije, Njemačke i Japana. Predsjednički sustav vlasti – koji je određen kao “dualistično strukturiran” sustav u kojemu su i zakonodavna i izvršna vlast neposredno demokratski legitimirani birači, te jedna ne ovisi o drugoj (115) – opisan je na primjeru SAD-a. U istom je sklopu prikazan i polupredsjednički sustav u Francuskoj. Plebiscitarno-konkordancijski sustav vlasti prikazan je na primjeru Švicarske, a definiran je kao “mješoviti sustav” koji se sastoji od elemenata predstavničke i izravne demokracije (133). Svi prikazi uključuju kratke formalne opise parlamenta, vlade, sudstva, izbornoga i stranačkog sustava, teritorijalne organizacije države te, u slučaju Švicarske, institucija i instituta izravne demokracije.

U trećem poglavlju o “strukturama i kapacitetima” demokratskih sustava vlasti kratko se razmatraju veze između institucionalnih struktura i sposobnosti djelovanja političkih sustava, u sklopu kojih autori traže probleme vladanja u suvremenim demokracijama. Te probleme demonstriraju na primjerima političkog upravljanja u centraliziranim, regionaliziranim i federaliziranim državama.

Autori uvodno tvrde da njihova knjiga pruža “kompaktan uvod u komparativni nauk o vladavini, sadašnje stanje istraživanja i buduće perspektive” (18), ali taj cilj nisu ostvarili.

Premda opravdano inzistiraju na važnosti teorija u komparativnoj politici, protiveći se njezinu svodenju na “golu metodu”, autori ne nude ni cjelovit ni reprezentativan prikaz teorijskih temelja komparativnog nauka o političkim sustavima i komparativnoj politici. Nije se teško suglasiti s njihovom tvrdnjom kako u suvremenoj komparativnoj politici ne postoji jedinstvena, općeprihvaćena teorijska paradigma, ali to ne bi smjelo biti izlika da se teorijski temelji discipline konstruiraju na nepromišljenoj teorijskom eklekticismu. Autori, naime, ovlažno navode različite teorijske pristupe, iz njih preuzimaju “parcijalne teorije” ili dijelove teorija i mehanički od njih grade “teorijske temelje” komparativne politike. Nadalje, uvjereni su da su bitni teorijski poticaji u razvoju komparativne politike došli “izvana”, iz drugih disciplina društvenih znanosti, ponajprije iz prava, ekonomije i sociologije. No, iz nabranjanja izvora tih poticaja jasno je kako je umnogome riječ o političkim teorijama *par excellence*, što znači da su previdjeli politološku prirodu klasičnih teorija Davida Eastona, Anthonyja Downsa, Mancura Olsona, Georga Tsebelisa i dr. Budući da nepromišljeni međudisciplinarni eklekticism

teško može poslužiti kao teorijska osnova suvremene komparativne politike, autori su naprosto utekli u konvencionalni ustavnopravni pristup i zadovoljili se pretežno deskriptivnim pristupom sustavima vlasti.

On je najočitiiji u drugome, središnjem poglavlju knjige, koje se bavi razmatranjem triju tipova sustava vlasti. Stanovito – i krajnje prijeporno – odstupanje od standardnih interpretacija i klasifikacija sustava vlasti čini razbijanje tradicionalne binarne dihotomije parlamentarizam – prezidencijalizam uvođenjem treće kategorije u obliku plebiscitarno-konkordancijskog sustava u Švicarskoj. U suvremenoj komparativnoj politici i političkoj znanosti uopće, sustavi vlasti svrstavaju se u dvije ili tri kategorije – parlamentarne, predsjedničke i polupredsjedničke – pri čemu je temeljni kriterij svrstavanja način podjele zakonodavne i izvršne vlasti i njihov međusobni odnos. Dok se Lehnerovo i Widmaierovo klasificiranje parlamentarnih i predsjedničkih sustava zasniva na tom kriteriju, u konstruiranju trećeg tipa primijenjeni su drukčiji kriteriji te je on teorijski nastao miješanjem elemenata izravne, konkordancijske i predstavničke demokracije. Na osnovi tih elemenata – kojih, uostalom, ima u mnogim predstavničkim demokracijama parlamentarnoga i predsjedničkog tipa diljem svijeta: elementi izravne demokracije vrlo su prisutni u predstavničkim sustavima SAD-a, Francuske, Italije itd., a elementi konkordancijske demokracije u predstavničkim sustavima Austrije, Belgije, Nizozemske itd. – nije ni teorijski ni metodološki dosljedno konstruirati poseban tip vlasti. Osim toga, autori ignoriraju uznapređovalu politološku raspravu o semiprezidencijalizmu. Ako ga već ne interpretiraju kao poseban tip sustava vlasti – a za što ima uporišta u suvremenoj politološkoj literaturi – ipak je nedopustiva nedosljednost kojom mu pristupaju: tako se na jednome mjestu ovlašno tvrdi da je nakon alžirskog rata u Francuskoj uspostavljen “predsjednički sustav koji postoji još i danas” (32), da bi se potom kazalo kako je u Francuskoj institucionaliziran “dualistični sustav” koji se razlikuje i od britanskoga parlamentarizma i od američkog prezidencijalizma (124). Nemoguće je previdjeti ni činjenicu da su dva od tri glavna tipa prikazana na po jednome jedinom primjeru – predsjednički sustav na primjeru SAD-a, a plebiscitarno-konkordancijski sustav na primjeru Švicarske – što ih čini više empirijskim iznimkama nego općim modelima u sklopu zapadnih demokracija. Nadalje, premda se pojava četvrtoga, proširenoga i prerađenog, izdanja opravdava dinamičnom promjenom odnosa u svijetu politike, ono obuhvaća samo zapadne sustave vlasti kao da se u proteklih petnaestak godina nije dogodilo ništa novo ni u Europi ni u svijetu.

Naposljetku, posve je sigurno da mnoštvo slabosti i propusta proistječe iz naknadnog dopisivanja izvorne verzije studije, što je uvijek krajnje osjetljiv i rijetko uspješan postupak. Vrlo konvencionalan – i u suvremenim okvirima “staromodan” – Lehnerov teorijski i metodološki pristup, Widmaier je nastojao osuvremeniti mehanički mijenjajući pojedine dijelove teksta i dopisujući nove pasuse. Uz sve teorijske i metodološke slabosti, tako je nastalo

interpretacijski nedosljedno djelo. Izvorna Lehnerova studija trebala je ostati u povijesti discipline onakvom kakva je bila kako bi izvorno svjedočila o putovima razvoja njemačke komparativne politike.

2.2. Studija Jürgena Hartmanna *Westliche Regierungssysteme. Parlamentarismus, präsidentielles und semipräsidentielle Regierungssysteme* (VS Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden, 2005, str. 223)⁵ u osnovi se bavi istim predmetom, ali to čini s jasnijih i dosljednijih teorijskih i metodoloških polazišta. Hartmann je precizno ograničio predmet svoga razmatranja na tri prototipska sustava vlasti što su se u 19. i 20. stoljeću oblikovala u svijetu zapadnih demokracija: britanski parlamentarizam, američki prezidencijalizam i francuski semiprezidencijalizam.

Hartmann definira sustav vlasti kao cjelinu političkih institucija koje su uglavnom navedene u ustavima ili, kao u Velikoj Britaniji, u ustavnim konvencijama. Obuhvaća parlament, vladu, predsjednika države, upravu, sudstvo, teritorijalnu organizaciju države, izborni sustav, političke stranke i interesne saveze. Demokratski sustavi vlasti međusobno se razlikuju prema načinima podjele i ograničenja vlasti: “Sustav vlasti može se opisati kao *problem podjele vlasti ... Za demokratski sustav vlasti poglavito je konstitutivan ustavnopolitički odnos između parlamenta i vlade*” (19).

Razmatranje triju prototipskih sustava vlasti Hartmann vezuje uz klasične političke ideje i teorije koje neposredno ili posredno utjecale na njihovu konstrukciju. U uvodnom dijelu studije stoga su jezgrovito prikazane političke teorije Johna Lockeja, Charlesa de Montesquieua, Waltera Bagehota, autora *Federalističkih spisa*, Benjamina Constanta, Jeana-Jacquesa Rousseaua i Abbé Siyéésa. Uz svako poglavlje u kojemu se razmatra određeni sustav vlasti, autor preporučuje da se još jedanput pročitaju prikazi političkih ideja i teorija koje su utjecale na njegove tvorce: Lockeove i Bagehotove političke zamisli uz britanski parlamentarizam, Montesquieuove i “federalističke” uz američki prezidencijalizam, te Montesquieuove, Rousseauove, Siyéésove i Constantove uz francuski semiprezidencijalizam.

Hartmannova knjiga i metodološki je razmjerno osviještena i dosljedna. Ponajprije, autor je primijenio konvencionalnu analizu triju usporedivih demokratskih sustava koji se međusobno razlikuju prema načinu podjele vlasti, te pokazao različite idejne i povijesnopolitičke pretpostavke na kojima su nastali, kao i različite političke i društvene posljedice što ih proizvode. Drugo, primijenio je i analizu nacionalnih političkih režima u vremenskoj

⁵ Ta je studija prevedena na hrvatski jezik pod naslovom *Politički sustavi Velike Britanije, SAD i Francuske. Parlamentarni, predsjednički i polupredsjednički sustav vlasti* (Politička kultura, Zagreb, 2006).

perspektivi, “na vremenskoj osi”, uspoređujući političke režime u jednoj zemlji u različitim razdobljima. Modelski je najčistije to izvedeno na primjerima francuskih republika, napose Četvrte i Pete Republike, ali i na primjerima ranoga i kasnog britanskog parlamentarizma i američkog prezidencijalizma. Napokon, treća vrsta komparacije odnosi se na usporedbu “idealnih” i “realnih” sustava vlasti u pojedinim zemljama. Ona je najjasnije prikazana na odnosu između idealnog modela potpuno suverenoga britanskog parlamenta s realnom kabinetskom i premijerskom vlašću. Očit je i u usporedbama idealnoga polupredsjedničkog sustava s realnim predsjedničkim sustavom u doba habitacije, kao i s realnim parlamentarnim sustavom u doba kohabitacije. Hartmannova knjiga tako je, među ostalim, i dobar primjer dijakronijske komparativne analize nacionalne politike.

Slabost je knjige nepotpun prikaz povijesti utjecaja triju prototipskih sustava vlasti diljem svijeta. Pritom poglavito mislim na zanemarivanje njihova utjecaja na izgradnju političkih institucija u transformacijskim zemljama i novim demokracijama Srednje i Istočne Europe. Hartmann, doduše, upućuje na razloge zbog kojih američki prezidencijalizam nije imao većeg odjeka u tim regijama, te ukazuje na utjecaj francuskog semiprezidencijalizma na politički sustav Rusije, ali ne i na ostale zemlje, poput Poljske, Ukrajine ili Hrvatske. Uz to, ne bavi se ni utjecajem britanskog parlamentarizma na brojne parlamentarne sustave u regiji, poglavito u Srednjoj Europi.

2.3. U studiji *Vergleich politischer Systeme* (Böhlau, Beč, Köln i Weimar, 2005, str. 258) austrijski politolog Anton Pelinka⁶ formalno je otišao korak dalje u odnosu prema dvjema prikazanim studijama i opredijelio se za širu komparativnu studiju političkih sustava. Pelinka preuzima Eastonov koncept političkog sustava – koji, nasuprot Lehneru i Widmaieru, naziva “politološkom teorijom sustava” (16) – jer ga smatra najprikladnijim za analizu različitih tipova političkih sustava u suvremenom svijetu. Politički sustav definira široko, tako da obuhvaća sve tri ključne dimenzije politike: političke institucije (ustav, parlament, vladu, opoziciju, izborni sustav, političke stranke, interesne saveze, upravu i sudstvo), političke procese (izborno ponašanje i ostale oblike političke participacije, političku socijalizaciju i regrutaciju, političku kulturu i identitet, religije, elite i *leadership*) i političke sadržaje (javne politike koje nastaju odlukama političkog sustava). I dok su političke institucije i procesi uglavnom i zastupljeni u zasebnim poglavljima onako kako su nabrojani, javne se politike ni ne razmatraju ni ne uspoređuju posebno, te se tako naknadno, interpretacijski, isključuju iz političkog sustava.

⁶ Pelinku svrstavam u njemačku politološku komparatistiku zbog jezika, teorijske tradicije kojoj pripada i pretpostavljene recepcije djela na njemačkome govornom području. Taj postupak stoga nipošto ne treba povezivati s bilo kakvom “političkom aneksijom”.

Glavne slabosti knjige proistječu iz njezine metodološke nekoncipiranosti ili, bolje rečeno, iz metodološke neosviještenosti autora. Ponajprije, Pelinka uvodno nudi samo parcijalnu “metodološku skicu” koja sadržava tri načina usporedbe političkih sustava (12): 1. “usporedbu sustava koji postoje paralelno”, što oprimjeruje usporedbom Kine i Indije na početku 21. stoljeća; 2. “usporedbu na vremenskoj osi”, dakle dijakronijsku usporedbu nacionalnoga političkog sustava, što oprimjeruje usporedbom Četvrte i Pete Republike u Francuskoj; 3. usporedbu između “idealnih” i “realnih” tipova političkog sustava u jednoj zemlji, što oprimjeruje komparacijom idealnog tipa britanskog parlamentarizma s potpunom suverennošću parlamenta i realnog tipa kabinetske vlasti. Čudno je, dakako, da ne spominje glavnu metodološko-analitičku strategiju kojom se intencijski trebao služiti u svojoj studiji: strategiju najsličnijih slučajeva, to jest analizu političkih institucija i političkih sustava više strukturno jednakih ili vrlo sličnih zapadnih demokracija. Kako nema osmišljenije strategije komparativne analize, usporedbe unutar pojedinih dijelova studije – parlamenata, ustava, izbornih sustava itd. – čine se kao nasumična nabranjanja i mehanička nizanja sličnosti i razlika među pojedinim zemljama.

Nadalje, čudna je metoda “usporedbe sustava koji postoje paralelno”, što načelno dopušta komparaciju bilo kojih političkih sustava u suvremenom svijetu. S obzirom na “učitanje” intencije i odabrani primjer, a to je usporedba političkih sustava Kine i Indije, autor je vjerojatno mislio na metodološko-analitičku strategiju najrazličitijih slučajeva, i to u obliku binarne analize. No, on taj prikaz naziva studijama slučaja, *Fallstudien*, premda je riječ o kratkim deskriptivnim prikazima političkih sustava dviju zemalja koji nemaju ništa zajedničkoga sa studijom slučaja čak ni na elementarnoj razini: studija slučaja pretpostavlja krajnje iscrpan opis, *dichte Beschreibung*, predmeta istraživanja, a Pelinka apsolvira Kinu i Indiju na dvadesetak stranica (235-254). Ni prikaz SAD-a nije studija slučaja, kako je naslovljeno. Općenito, nejasan je postupak koji je autora naveo na to da u drugom dijelu knjige prikaže SAD, male europske države (Nizozemsku, Švicarsku i Irsku), politički sustav Europske Unije, političke sustave Kine i Indije te, između toga, ubaci jedno poglavlje o transformaciji političkih sustava općenito i u Srednjoj Europi posebno. Ukratko, u metodološkom smislu posrijedi je neosmišljena, nesustavna, gotovo “neuredna” studija.

2. 4. Teorijski je ambicioznije koncipirana studija *Demokratien in Vergleich Einführung in die vergleichende Analyse politischer Systeme* (VS Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden, 2006., str. 268). Heidrun Abromeit i Michael Stoiber, kao i autori prethodno spomenutih djela, naglašavaju važnost teorija u komparativnim istraživanjima, te jasno definiraju teorijska polazišta vlastite analize političkih sustava. To je teorija aktera dopu-

njena ponešto modificiranom Tsebelisovom teorijom veto-igrača: "... Svi politički sustavi u biti su sustavi kolektivnog odlučivanja u kojima međusobno djeluju najrazličitiji akteri – institucije, organizacije, pojedinačni akteri. Njihovo ponašanje slijedi određene pravilnosti koje variraju ovisno o konstelacijama aktera, te su stoga tipični za pojedine sustave; neovisno o vrstama aktera i institucionalnim razlikama, njihov se utjecaj mjeri prema veto moći koju mogu upotrijebiti u dotičnim sustavima odlučivanja" (13-14; v. i 70-74). Glavni kriterij usporedbe jest pitanje o koncentraciji ili fragmentaciji vlasti u pojedinim režimima, a što se mjeri prema broju i vrsti veto-igrača u njima. Riječ je poglavito o institucionalnim veto-igračima koji određuju političke procese: parlamentu, parlamentarnim domovima, predsjedniku države, ustavnom sudu, strankama, interesnim savezima i dr.

Politički sustav razlikuju od sustava vlasti po tome što je potonji ograničen na političke institucije (*polity dimension*), dok je prvi "kao politološki konstrukt obuhvatniji i tendencijski amorfni", te obuhvaća više od državnih tijela, a manje od cijelog društva (21). Politički je sustav "cjelina (kolektivnih i korporativnih) aktera koji međusobno djeluju u (formalnome) institucionalnom središtu odlučivanja nekog društva i zajedno s njime" (23). Obuhvaća političko-upravni sustav (institucije vlasti, državnu birokraciju, te odgovarajuće institucije lokalne i regionalne ili federalne vlasti), najviše sudove, stranački sustav, te organizirane društvene aktere, to jest sustav interesnog posredovanja. U politički sustav ubrajaju i političku kulturu, medijski sustav, aktere privrednog podsustava (*global players*), kao i neke aktere iz okoline sustava, ali se u ovoj knjizi ne bave njima. Njihovo je shvaćanje, u osnovi, vrlo blisko Deutschevu određenju političkog sustava kao cjeline koja obuhvaća sustav vlasti, dakle državna tijela, stranački sustav i interesne organizacije. Upravo na ta tri područja – na sustavu državnog odlučivanja, stranačkom sustavu i sustavu interesnog posredovanja – autori uspoređuju političke sustave devet odabranih europskih zemalja.

Zemlje su odabrane prema određenim tipološkim ili sustavskim svojstvima. Pet je zemalja reprezentativno za određeni tip vlasti ili obrazac demokracije: Velika Britanija je prototipska većinska ili konkurencijska, Švicarska konkordancijska ili pregovaračka, Švedska čista parlamentarna, Francuska polupredsjednička, a Italija partitokratska demokracija. Ostale četiri zemlje zanimljive su po tome što su u posljednje vrijeme doživjele promjenu sustava vlasti ili obrasca demokracije: Finska je prešla iz polupredsjedničkoga u parlamentarni sustav vlasti; Nizozemska se transformirala iz konsocijacijske u konkurencijsku demokraciju s istaknutim konsenzusnim elementima; Njemačka se od parlamentarne transformira u konsenzusnu demokraciju; Austrija se od korporativističke preobražava u konkurencijsku demokraciju s jakim konsenzusnim elementima.

2.5. Najcjelovitije i ponajbolje autorsko djelo s područja novije komparativne politike u Njemačkoj jest studija Detlefa Jana *Einführung in die vergleichende Politikwissenschaft* (VS Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden, 2006., str. 547). Autor je vjerojatno bio ponukan da napiše cjelovit udžbenik iz komparativne politike zbog osobnog uvjerenja da je ta disciplina u Njemačkoj u prilično jadnom stanju. On misli da komparativna politička znanost u njegovoj zemlji zapravo ne postoji u punom smislu te riječi, te da se u njemačkim politološkim krugovima poriče čak i potreba za njezinim razvojem banalnim konstatacijama kako “svi mi uspoređujemo, pa zašto bi trebalo graditi posebnu poddisciplinu na usporedbi?” (20). Disciplina je “nekoherentna i fragmentirana”, tvrdi Jan, razbijena na zasebna istraživanja pojedinih segmenata političkih sustava – istraživanje izbora, stranaka, interesnih saveza itd. – jer se tvrdi da takav pristup jamči bolje istraživačke rezultate. Odatle zaključuje da to pokazuje koliko njemački znanstvenici ne razumiju prirodu komparativne politike, jer je određuju preko predmeta, a ne preko metoda istraživanja. Ako i postoji rudimentarno shvaćanje važnosti metoda, onda se njegovi skromni dometi vide već na elementarnoj razini nerazlikovanja komparacije i komparativne metode.⁷ Petnaest godina nakon što je Naßmacherova (1991.) ustvrdila da se dotadašnja bilanca njemačke komparatistike može svesti na dvije respektabilne knjige, Jan konstatira da u Njemačkoj još uvijek nema cjelovita udžbenika ili priručnika iz komparativne politike u kojemu bi bila prikazana “logika komparacije s metodološkom refleksijom” (21). Prigovara njemačkim komparatistima da su i metodološki i teorijski nedostatno osviješteni. Većina postojećih studija ograničena je na parcijalna područja istraživanja ili je koncipirana kao zbirka članaka više autora koji su se specijalizirali za određena područja istraživanja. Zapuštenost komparativne politike u Njemačkoj Jan izvodi iz povijesno-političkog konteksta u kojemu se razvijala cijela politička znanost nakon 1945. Ona je, naime, bila ponajprije shvaćena kao “znanost o demokraciji”, koja je trebala ostvariti određene pedagoško-političke ciljeve u procesu denacifikacije zemlje. Stoga su u prvom planu, upravo kao u političkoj filozofiji, bili normativni, a ne analitički aspekti, te je širok prostor zauzelo znanstveno traganje za primjerenim institucionalnim aranžmanima demokratske države. Ukratko, u Njemačkoj ni danas nema cjelovitih autorskih studija koje bi obuhvatile sve glavne predmetne, teorijske i metodološke aspekte kompara-

⁷ O nerazvijenosti metodologije u njemačkoj političkoj znanosti u cjelini, pa čak i o odbojnosti da se uopće raspravlja o metodološkim pitanjima, svjedoči i podatak da je u *Politische Vierteljahresschrift*, vodećemu njemačkom politološkom časopisu, od 1988. do 1992. objavljeno samo 1,25 posto članaka o metodologiji. U usporedbi s američkim politološkim časopisima, napose s *American Political Science Review*, taj podatak zvuči porazno. Nadalje, u njemačkoj političkoj znanosti nisu recipirane, poznate, a često čak ni dostupne, ključne metodološke studije američke komparatistike, poput Marcidisove (1955.), Przeworskijeve i Teuneove (1987.), Raginove (1970.), Colierove (1991., 1993.) ili Matteiove i Pállasyjeve (1990.) studije (Jan, 2006.: 20, 22).

tivne politike. Jan je odlučio ispuniti tu prazninu i ponuditi cjelovit udžbenički uvod u komparativnu politiku.

U prvom dijelu autor se bavi predmetnim područjima komparativne politike te ih, sukladno standardnome trodimenzionalnom modelu politike, definira kao političke institucije (ustavi, oblici vlasti, obrasci podjele vlasti, izborni sustavi i demokracije), političke procese (stranke i stranački sustavi, tipovi vlada, izvanparlamentarno posredovanje interesa, promjena režima i političko nasilje) i političke sadržaje (opća djelatnost države, privredna politika, politika države blagostanja, ekološka politika i globalizacija). Tome prethodi poglavlje o okvirnim društveno-ekonomskim uvjetima politike, u kojemu autor obrađuje države i nacije, etničke skupine, jezike, religije i strukture rascjepa, privrednu snagu i razvoj društava, proizvodne sektore i stupanj društvenog razvoja, te rast stanovništva i urbanizaciju. Jan, načelno, ne vidi nikakve predmetne granice komparativnih istraživanja. Oprimjerujući tvrdnju Marka I. Lichbacha i Alana S. Zuckermana (1997.: 4) da komparativnoj politici “nije strana nijedna politička pojava, da nije nevažna nijedna razina analize i da nijedno razdoblje nije izvan njezina dohвата”, Jan (2006.: 29) navodi da predmet njezina istraživanja mogu biti tako različiti fenomeni kao što su “građanski rat u Afganistanu i Šri Lanki, izborna ponašanje u SAD-u i Francuskoj, etnički sukobi u Quebecu i Istočnoj Europi, politički procesi u Europskoj Uniji, institucije vlasti u antičkom Rimu, regionalna i komunalna politika, vjerski temelj politike u Iranu, Izraelu ili Irskoj, nastanak demokracije u Africi, Latinskoj Americi i Istočnoj Europi ili slom režima u Africi, vojne diktature u Latinskoj Americi, revolucije u Francuskoj, Rusiji, Kini ili Nikaragvi i Grenadi, utjecaj globalizacije na djelovanje nacionalne države ...”

Drugi je dio knjige posvećen logici i metodama komparacije. Jan opetovano upozorava na potrebu razlikovanja komparacije i komparativne metode, iziritiran, čini se, time što mnogi nekomparativni politolozi uopće ne uočavaju tu bitnu razliku (30): “Komparacija kao metoda znači da se usporedba ne provodi nereflektirano, nego da postoji određeni logički postupak. Prava se srž komparativne političke znanosti sastoji u tome da se sustavnom usporedbom otkriju činjenice koje bi inače ostale prikrivene. Sustavna primjena komparacije kao *metode* služi tome da se provjere teorije i da se bolje objasni politička stvarnost. Komparativna metoda stoga se ubraja – uz eksperiment i statističku metodu – u znanstvene metode”. Logiku komparacije Jan apsolvira preko dviju Millovih metoda, koje se u njemačkoj terminologiji nazivaju *Konkordanzmethode* (*method of agreement*) i *Differenzmethode* (*method of difference*). Ukazuje i na često previđano Millovo upozorenje da se analitička snaga konkordancijske metode može povećati ako se udvostruči njezina primjena tako da ona neke slučajeve obuhvaća, a druge ne. Dvostruku primjenu konkordancijske metode Mill naziva neizravnom metodom diferencijacije (*indirect method of difference* ili *joint method of*

agreement and difference). U tom se dijelu autor podrobno bavi temeljnim pojmovljem i prikupljanjem podataka, te izborom slučajeva i analitičkim strategijama u komparativnim istraživanjima. Posrijedi je kompleksan dio knjige, a uvidi u to gradivo uklopljeni su u autorov cjelovit model komparativnih istraživanja što je izložen u zaključnom dijelu.

Treći dio bavi se teorijama komparativne politike. Jan, također, tvrdi da nema komparativnih istraživanja bez teorijskih osnova na kojima se ona zasnivaju. I hipoteza, od koje polazi istraživanje, samo je isječak neke teorije. Teorije komparativne politike autor dijeli na temeljne teorije iz formativnog razdoblja razvoja suvremene komparativne politike – teorija sustava, strukturni funkcionalizam, materijalističke teorije, biheviorizam i istraživanja političke kulture, te alternativne teorije – i suvremene strukturalističke, kulturalističke i racionalističke pristupe, koji prevladavaju u današnjim komparativnim istraživanjima. U pogledu teorijskog utemeljenja suvremene komparativne politike Jan, dakako, preuzima pristup Lichbacha i Zuckermana (1997.), koji je naznačen već u naslovu njihove knjige.

Četvrti dio iscrpno se bavi strategijama analize u komparativnoj politici. U poglavlju o studijama slučaja izlaže pojam slučaja i problem izbora slučajeva, izrađuje tipologiju studija slučaja i ukratko prikazuje svaki od tipova te se, neobično površno, osvrće na regionalne komparativne studije. U posebnu se poglavlju bavi komparativnim studijama što su orijentirane na slučaj. U poglavljima o makrokvantitativnim, makrokvalitativnim i kombiniranim pristupima iscrpno prikazuje istraživačke faze i postupke: formuliranje hipoteza, jednovarijantne i dvovarijantne analize, regresijski model i regresijsku dinamiku, analizu vremenskih nizova, analizu podataka o događajima, kvalitativne analize slučaja itd. U završnom poglavlju o perspektivama komparativne politike izlaže radni model komparativnih istraživanja koji je zasnovan na njegovim spoznajama i koji doista može biti koristan onima koji se upuštaju u komparativna istraživanja.

3. Zaključci

Što se može zaključiti o stanju komparativne politike u Njemačkoj?

Ponajprije, njemačka komparatistika umnogome je ostala u predmetnim okvirima tradicionalnog komparativnog nauka o sustavima vlasti i političkim sustavima. Neki autori formalno, a neki sadržajno, uopće ne razlikuju sustave vlasti i političke sustave, pa i svoje studije pogrešno naslovljuju i kategoriziraju. Lehner i Widmaier točno svrstavaju svoju studiju u komparativni nauk o vladavini, samo što on nije ni kompaktan, kako bi oni htjeli, ni reprezentativan, kako bi čitatelji željeli, zbog nedostatka artikuliranih teorijskih i metodoloških polazišta analize. Hartmann je točno odredio svoju studiju kao komparativni prikaz triju temeljnih sustava vlasti, čime se ona nedvosmisle-

no svrstava u konvencionalni komparativni nauk o vladavini. Najprijeponije je samorazumijevanje vlastitog djela Abromeit i Stoibera. Oni, naime, tvrde da su čitateljima ponudili studiju koja nadilazi komparativnu analizu sustava vlasti i koja se stoga može svrstati u širu i zahtjevniju komparativnu analizu politike (12, 26. i dr.). U osnovi, njihova je komparativna analiza devet političkih sustava predmetno ipak ostala u okvirima *comparative governmenta*. Prikazi parlamenta, vlade, predsjednika države, stranačkog sustava i sustava interesnih saveza predmetno ne izlaze izvan okvira konvencionalnih studija političkih sustava, pa čak i sustava vlasti. Analiza je ograničena na glavne institucionalne aktere unutar političkih sustava. Ne bave se, kao što i sami napominju, analizom političkih i društvenih aktera koji djeluju na rubu političkih sustava, u okolini političkih sustava ili u drugim podsustavima društva (medijski sustav, crkva, političke i privredne elite itd.). Nadalje, nema ni analize nekih dimenzija koje su neizostavne u suvremenim studijama komparativne politike, poput političke kulture, politike identiteta, socijalnog kapitala itd. Jan je najpotpunije definirao predmet komparativne politike i pridržavao se te definicije onoliko temeljito i iscrpno koliko to dopušta udžbenička priroda njegova djela. No, teško bi se bilo suglasiti s njegovim svrstavanjem određenih segmenata politike na pojedine modelske dimenzije. Je li stranačkom sustavu doista mjesto na procesnoj dimenziji politike, kamo ga smješta Jan, ako se zna da je on podsustav političkog sustava ili, drukčije rečeno, strukturirani tip odnosa u parlamentu? To je samo jedan prijeporan slučaj, ali bi se moglo ozbiljnije dovesti u pitanje njegovo razumijevanje pojedinih dimenzija politike uopće.

Premda se sve studije, osim Janove, mogu svrstati u okvire *comparative governmenta*, među njima ima znatnih predmetnih, teorijskih i metodoloških razlika. Dobra je strana suvremene njemačke komparatistike što većina autora ustrajava na važnosti teorija u komparativnoj politici, zorno pokazujući da se bez deduktivnih teorijskih znanja o predmetu i artikuliranih istraživačkih hipoteza koje mogu uroditi novim induktivnim teorijskim spoznajama ne može upuštati u komparativna istraživanja. Stoga su autori svih studija izložili teorijska polazišta svojih analiza. Ona su prilično funkcionalno izložena u Hartmannovoj studiji, razmjerno obuhvatno u Janovu udžbeniku, ambiciozno u studiji Abromeit i Stoibera, a prilično neosmišljeno u studijama Pelinke, Lehnera i Widmaiera.

U metodološkom su smislu sve studije, opet osim Janove, ostale ispod razine najboljih djela američke i britanske komparativne politike. Kratki, skromni i nezahtjevni opisi metoda i istraživačkih strategija komparativne politike ne zadovoljavaju kriterije boljih akademskih studija. No, još je pogubnije što su metodološke slabosti vidljive i u samim analizama, koje nerijetko nemaju ništa zajedničkoga s komparativnim metodama istraživanja. To je najočitiije u Pelinkinoj studiji, te u studiji Lehnera i Widmaiera. Čak i u metodološki najambicioznijoj i najboljoj Janovoj studiji ima nekih metodo-

loških nejasnoća i nedosljednosti, kakve su primjerice mjestimično nedovoljno razlikovanje strategija, metoda i tehnika analize u komparativnim istraživanjima.

Neprevidiva je slabost većine prikazanih studija – a umnogome i njemačke komparatistike uopće – svojevrsna parohijalnost. One se predmetno uglavnom ograničuju na “zapadne demokracije”, “zapadne sustave vlasti”, “zapadni svijet” i sl. Nove demokracije u Srednjoj i Istočnoj Europi nisu uzete u obzir jer u njima “još nisu dostatno etablirane strukture sustava” (Abromeit i Stoiber, 2006.: 15). Kako ne bi bilo zabune o tome na koje države autori misle, sami pojašnjavaju da su “među članicama Europske Unije sustavno isključivali zemlje srednjoistočne Europe, i to zato što one kao tranzicijske zemlje još nemaju učvršćene političke kulture, stabilne stranačke sustave itd., što su tek jednom ‘isprobale’ određene tipove režima, pa nisu institucionalno stabilne (primjerice Poljska) (75). Ne ulazeći u to kako je Europska Unija primila u članstvo države s nekonsolidiranim demokracijama, i to nekonsolidiranim čak i na institucionalnoj razini gdje je demokratska konsolidacija najlakša i najbrža, takvo je stajalište krajnje proizvoljno i pristrano. Od početka demokratske tranzicije u zemljama Srednje Europe prošlo je dvadesetak godina. Dvadesetak godina nakon Drugoga svjetskog rata, Njemačka i Italija kao ondašnje tranzicijske zemlje uredno su svrstavane u zapadne demokracije i proučavane u sklopu njih. Stupanj njihove institucionalne – a i svake druge – demokratske konsolidiranosti pritom je bio upitniji nego stupanj demokratske konsolidacije u suvremenoj Češkoj ili Mađarskoj. Primjera radi, prva smjena stranaka na vlasti – koja se smatra minimalnim pokazateljem demokratske konsolidacije političkih institucija – u SR Njemačkoj se dogodila dvadesetak, a u Italiji pedesetak godina nakon Drugoga svjetskog rata. Nasuprot tome, u spomenute tri zemlje – kao i u nekima drugim zemljama Srednje i Istočne Europe – već se dosad dogodilo nekoliko mirnih i redovitih smjena stranaka na vlasti.

Osim vrijednosno-političke pristranosti, na djelu je i selekcijska pristranost koja potječe iz nepoznavanja novih demokracija. Može se konstatirati kako njemačka komparativna politika ozbiljno pati od “zapadnog parohijalizma”. To je tim čudnije što je riječ o zemlji koja je pola stoljeća razvijala studije Istočne Europe, a u posljednjih dvadesetak godina u njoj su cvjetale transformacijske komparativne studije Srednje i Istočne Europe.

Napokon, ne treba mnogo mudrosti da bi se dokučili razlozi stanovitih neobičnih odabira predmeta razmatranja u pojedinim djelima, jer su shvatljivi već iz površna uvida u profesionalnu biografiju autora. Nije, primjerice, slučajno što su u komparativnu analizu u studiji Abromeitove i Stoibera uključeni podsustavi interesnog posredovanja ako se zna da je Heidrun Abromeit objavila djelo o modelima interesnog posredovanja u političkim sustavima (1993.). Politički sustavi Kine i Indije našli su se u Pelinkinoj knjizi

zato što je autor mogao posegnuti za fondom znanja iz svoje studije *Demokratie in Indien* (2005.).

Treba, naposljetku, kazati nešto i o terminološkim problemima. Njemački komparatisti, kao uostalom i komparatisti u ostalim zemljama izvan engleskoga govornog područja, muče se s prijevodom termina *comparative government* na vlastite jezike i njegovim primjerenim jezičnim i pojmovnim razlikovanjem od *comparative politics*. U njemačkoj komparatistici termin *comparative government* prevodio se, i još se prevodi, kao: *Vergleichende Lehre von der Herrschaftssystemen* (Komparativni nauk o sustavima vladavine), *Vergleichende Lehre von den Regierungssystemen* (Komparativni nauk o sustavima vlasti), *Vergleichende Regierungssysteme* (Komparativni sustavi vlasti), *Vergleichende Lehre politischer Systeme* (Komparativni nauk o političkim sustavima), *Vergleich politischer Systeme* (Usporedba političkih sustava), *Vergleichende politische Systemforschung* (Komparativno istraživanje političkih sustava) i sl. Istodobno, *comparative politics* prevodi se doslovce kao *Vergleichende Politik* (Komparativna politika), *Vergleichende Politikwissenschaft* (Komparativna politička znanost), *Vergleichende Politikforschung* (Komparativno istraživanje politike), ali i kao *Vergleichende Analyse politischer Systeme* (Komparativna analiza političkih sustava), *Vergleichende Regierungslehre* (Komparativni nauk o vladavini) itd. Uporaba izraza *Lehre* (nauk ili učenje) u potonjem sklopu opravdava se – kao što to čini Hans-Joachim Lauth u zborniku *Vergleichende Regierungslehre* (2002.: 10) – time što on ima dvostruko značenje: prvo, označuje prenošenje znanja (pojмова, teorija, metoda) koji su nužni u komparativnoj politici i, drugo, čuva u sebi zamisao o “dobroj vladavini” kao nekoj vrsti vječnoga ljudskog ideala. Pritom je i uporaba izraza *Regierung* višeznačna, te ga kontekstualno valja prevoditi kao *vladu*, *vlast* i *vladavinu*, upravo kao i engleski izraz *government*. Ipak, u posljednje vrijeme prevladavaju prijevodi *comparative government* kao *vergleichende Regierungslehre*, a *comparative politics* kao *vergleichende Politikwissenschaft*.

Literatura

- Abromeit, Heidrun, 1993.: Interessenvermittlung zwischen Konkurrenz und Konkordanz. Studienbuch zur Vergleichende Lehre politischer Systeme, Leske + Budrich, Opladen
- Beichelt, Timm, 2004.: Demokratische Konsolidierung im postsozialistischen Europa. Die Rolle der politischen Institutionen, Leske + Budrich, Opladen
- Berg-Schlosser, Dirk, Müller-Rommel, Ferdinand (ur.) (1986¹, 1997³). Vergleichende Politikwissenschaft, Leske + Budrich, Opladen
- Berg-Schlosser, Dirk, Mitchell, Jeremy (ur.), 2000.: Conditions for Democracy in Europe, 1919-1939. Systematic Case Studies, Macmillan Press, London

- Beyme, Klaus von, 1966.: “Möglichkeiten und Grenzen der vergleichenden Regierungslehre”, *Politische Vierteljahresschrift*, (7) 1:63-96
- Beyme, Klaus von, 1988.: *Der Vergleich in der Politikwissenschaft*, Piper, München
- Beyme, Klaus von, 1990.: “Die vergleichende Politikwissenschaft und der Paradigmenwechsel in der politischen Theorie”, *Politische Vierteljahresschrift*, (31) 3:457-473
- Beyme, Klaus von, 2000.: *Parteien im Wandel*, Westdeutscher Verlag, Opladen
- Collier, David, 1991.: “New Perspective on the Comparative Method”, u: Rustow, Dankwart A., Ericsson, Kenneth P. (ur.), *Comparative Political Dynamics: Global Research Perspectives*, Harper Collins, New York.: 7-31
- Collier, David, 1993.: “The Comparative Method”, u: Finifter, Ada W. (ur.). *Political Science: The State of the Discipline II.*, American Political Science Association, Washington: 105-119
- Croissant, Aurel, 2002.: *Von der Transition zur defekten Demokratie. Demokratische Entwicklung in den Philippinen, Südkorea und Thailand*, Westdeutscher Verlag, Wiesbaden
- De Meur, Gisele, Berg-Schlosser, Dirk, 1994.: “Comparing political systems: Establishing similarities and dissimilarities”, *European Journal of Politics*, (26) 2:193-219
- De Neve, Dorothee, 2002.: *Sozialdemokratische und sozialistische Parteien in Südosteuropa*, Leske + Budrich, Opladen
- Dogan, Mattei, Pélassy, Dominique, 1990.: *How to Compare Nations? Strategies in Comparative Politics*, Chatham House, Chatham
- Gabriel, Oscar W., Brettschneider, Frank (ur.), 1994.: *Die EU-Staaten im Vergleich. Strukturen, Prozesse, Politikinhalt*, Westdeutscher Verlag, Wiesbaden
- Grasmück, Damian, 2005.: *Die Forza Italia Silvio Berlusconi. Geburt, Entwicklung, Regierungstätigkeit und Strukturen einer charismatischen Partei*, Peter Lang, Frankfurt na Majni
- Grotz, Florian, 2000.: *Politische Institutionen und post-sozialistischen Parteiensysteme in Ostmitteleuropa. Polen, Ungarn, Tschechien und Slowakei im Vergleich*, Leske + Budrich, Opladen
- Hartmann, Jürgen (ur.), 1980.: *Vergleichende politische Systemforschung. Konzepte und Analysen*, Böhlau Verlag, Köln i Beč
- Hartmann, Jürgen, 1995.: *Vergleichende Politikwissenschaft. Ein Lehrbuch*, Campus, Frankfurt i New York
- Helms, Ludger (ur.), 1999.: *Parteien und Fraktionen. Ein internationaler Vergleich*, Leske + Budrich, Opladen
- Helms, Ludger, Jun, Uwe (ur.), 2004.: *Politische Theorie und Regierungslehre. Eine Einführung in die politikwissenschaftliche Institutionenforschung*, Campus, Frankfurt i New York
- Ismayr, Wolfgang (ur.), 1997¹.: *Die politischen Systeme Westeuropas*, Leske + Budrich, Opladen

- Ismayr, Wolfgang (ur.), 2002': Die politischen Systeme Osteuropas, Leske + Budrich, Opladen
- Jesse, Eckhard, Sturm, Ronald (ur.) (2003). Demokratien des 21. Jahrhunderts im Vergleich. Opladen: Leske + Budrich.
- Kasapović, Mirjana, 2006.: "Suvremena komparativna politika: kako strukturirati znanje?", Anali Hrvatskog politološkog društva, 1:9-29
- Krohn, Tobias, 2003.: Die Genese von Wahlsystemen in Transformationsprozessen. Portugal, Spanien, Polen und Tschechien im Vergleich, Leske + Budrich, Opladen
- Lauth, Hans-Joachim (ur.), 2002.: Vergleichende Regierungslehre, Westdeutscher Verlag, Wiesbaden
- Lichbach, Mark I., Zuckerman, Alan S. (ur.), 1997.: Comparative Politics. Rationality, Culture, and Structure, Cambridge University Press, Cambridge
- Luthehandt, Otto (ur.), 1996.: Neue Regierungssysteme in Osteuropa und in GUS, Berlin Verlag, Berlin
- Marcidis, Roy, 1955.: The Study of Comparative Government, Random House, New York
- Merkel, Wolfgang, 1999.: Systemtransformation. Eine Einführung in die Theorie und Empirie der Transformationsforschung, Leske + Budrich, Opladen
- Merkel, Wolfgang, Puhle, Hans-Jürgen, 1999.: Von der Diktatur zur Demokratie, Westdeutscher Verlag, Opladen i Wiesbaden
- Merkel, Wolfgang i dr., 2006.: Defekte Demokratien. Regionalanalysen, VS Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden
- Naßmacher, Hiltrud, 1991.: Vergleichende Politikforschung. Eine Einführung in Methoden und Probleme, Westdeutscher Verlag, Opladen
- Nohlen, Dieter, 1990': Wahlrecht und Parteiensystem, Leske + Budrich, Opladen
- Nohlen, Dieter (ur.), 1994.: Lexikon der Politik. Wissenschaftliche Methoden, C. H. Beck, München
- Pelinka, Anton, 2005.: Demokratie in Indien, Innsbruck
- Przeworski, Adam, Teune, Henry, 1982.: The Logic of Comparative Social Inquiry, Krieger, Malabar
- Ragin, Charles, 1987.: The Comparative Method: Moving Beyond Qualitative and Quantitative Strategies, University of California Press, Berkeley
- Rüb, Friedbret W., 2001.: Schach dem Parlament! Regierungssysteme und Staatspräsidenten in der Demokratisierungsprozessen Osteuropas, Westdeutscher Verlag, Wiesbaden
- Widmaier, Ulrich, Gawrich, Andrea, Becker, Ute, 1999.: Regierungssysteme Zentral- und Osteuropas, Leske + Budrich, Opladen
- Ziemer, Klaus (ur.), 2003.: Wahlen in postsozialistischen Staaten, Leske + Budrich, Opladen

Mirjana Kasapović

*THE PROBLEMS OF RECENT COMPARATIVE POLITICS
SCHOLARSHIP IN GERMANY*

Summary

The first part of the article is a review of contemporary comparative politics research in Germany. The conclusion of the first part is that serious attempts to overcome the structural weaknesses of this political science sub discipline are made only from the 1990's on. The biggest credit for it goes to the research on political and social transformation that has also contributed substantially to the development of regional comparative studies. In the second part, the author shows both the structural weaknesses and the new positive developments by reviewing five recently published comparative studies. The most important among the weaknesses is the "lockedness" into the traditional framework of studying systems of government, as well as a lack of methodological consciousness, theoretical eclecticism, strong descriptive normativism and a bias in the selection of study cases.

Key words: comparative politics, Germany, methodological weaknesses, theoretical eclecticism, descriptive normativism, selection bias

Mailing address: Fakultet političkih znanosti, Lepušićeva 6,
HR 10 000 Zagreb. *E-mail:* mkasapovic@fpzg.hr